

3/2011

Kello & Kulta

KELLO - , KULTA - JA MIKROMEKANIikka - ALAN AMMATTILEHTI

TEEMANA
TURVALLISUUS:

**Liike-
suojaus
kuntoon**

Työturvallisuus
ja ergonomia
valokiilassa

**Muotoilu-
jaoksen katse
muotoilun vuoteen**

Kellomailman
mestareita:
Roger Smith

KELLOMAAILMAN MESTAREITA:

Roger Smith

— mestarin ainoa oppipoika

Teksti: Kari Halme | Kuvat: Roger W. Smith, Ltd.

Kun **George Danielsin** ensimmäinen käsityönä tehty kello valmistui vuonna 1969, englantilainen kelloteollisuus oli lähes olematonta. Hän oli joutunut itse oppimaan eri työvälineet, sillä kvartsikello teki tuloaan, eikä monikaan uskonut mekaanisen kellon tulevaisuuteen. Daniels oli 44-vuotias ja vielä uransa alussa, kun Etelä-Manchesterin Boltonissa syntyi poika seuraavan vuoden maaliskuussa. Kumpikaan ei vielä tuolloin tiennyt, että heidän tiensä tulisivat kohtaamaan useita kertoja.

☀ Kaksitoistavuotias **Roger Smith** istui makuuhuoneessaan ja irrotti Timex-kellonsa takapohjan pohtien sen toimintaa. Kun toimintaperiaate ei päältä katsoen selvinnyt, hän aloitti koneiston purkamisen. Osat sinkoivat ympäri huonetta, ja kellon kasaus olikin sitten jo ylivoimainen urakka.

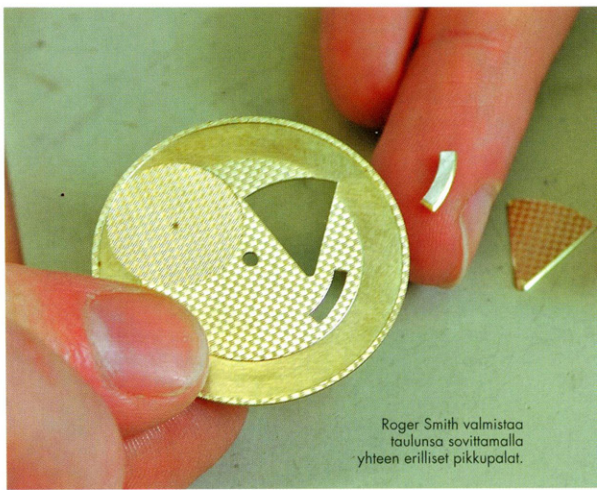
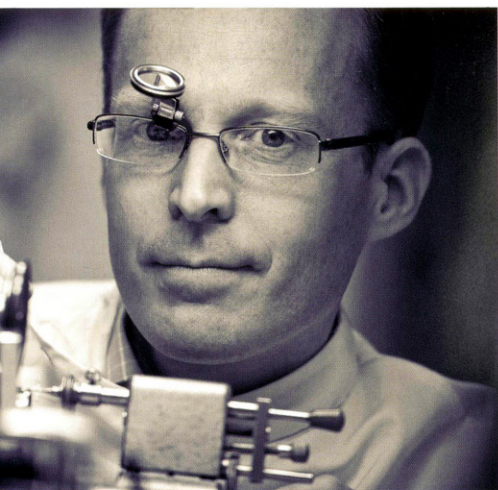
Timexin salojen epäonnistunut itseopiskelu ei innostanut kelloseppäuralle, mutta kun Smithin isä huomasi, ettei poika ollut kiinnostunut akateemisista aineista, vaan kasasi vapaa-aikanaan mieluummin muovisia ja puisia laivoja ja lentokoneita, hän ehdotti pojalle kelloseppäkoulua peruskoulun jälkeen. Smith oli itse ajatellut huonekalujen rakennusta, mutta isän ehdotus tuntui hauskalta tavalta viettää 3 vuotta koulun penkillä. Hän aloitti

Roger Smithin inspiraation lähde – George Danielsin "Space Traveller".

Roger W. Smith –
uusi brittimestari
sorvin ääressä.

Roger Smith valmistaa taulunsa sovitamalla yhteen erilliset pikkupalat.

opiskelut Manchester School of Horologyssa vuonna 1986.

Nyt opiskelu oli ensi kertaa mielenkiintoista. MSH:n opinto-ohjelma pohjautui muiden brittikoulujen tavoin British Horological Institutin materiaaliin, joka sisälsi paljon isojen kellojen korjausta ja entisöintiä. Mutta Smith oppi sorvin ja käsityökalujen käyttöä sen verran, että kun BHI järjesti kansalliset loppukokeet, hänet palkittiin kansakunnan parhaana BHI:n pronsismitalilla koulun päätöstilaisuudessa syysyllä 1989.

Viimeisen oppivuoden aikana George Daniels tuli koululle pitämään luennon. Maineikas entisöijä ja ehkä maailman kuuluisin omien kellojen valmistaja oli oppilaille täysin tuntematon henkilö. Vaikka Danielsin tarinat kymmenien eri työvaiheiden opiskelusta ja vanhoista brittien mestariteoksista saattoivat tuntua kummallisilta tulevien kvartsikellojen huoltajien korvissa, suurimman vaikutuksen Smithiin teki Danielsin mukana ollut taskukello, jota tämä kutsui lempinimellä ”Space Traveller” (”Avaruusmatkaja”): – Olin todella hämmästyneyt. En tiennyt, että kello oli mahdollista valmistaa käsityönä, etenkin kun olin itse yrittänyt kahden edellisen viikon aikana sorvata kelvollista liipotin-akselia siinä onnistumatta.

No. 1

Valmistumisen jälkeen Smith sai työpaikan manchesteriläisen Duvalin keskus-
huollossa. Vaikkei kvartsikellojen huolto

ja rannekeiden korjaus ollut kovin haastavaa, Smith tajusi, että hänellä oli kokemusta vain isojen kellojen korjauksesta. Saman vuoden jouluna hän sai isältään Danielsin kirjoittaman kellonrakennusoppaan, Watchmaking, jonka hän luki seuraavan vuoden aikana useaan otteeseen. Kirjan ja ”Avaruusmatkajan” innoittamana Roger Smith päätti, että jos Daniels pystyi valmistamaan taskukellon käsityönä, pystyisi siihen hänkin.

Smith kirjoitti Danielsille kirjeen, jossa hän pyysi päästä tämän oppipojaksi. Tämä vastasi, että hänellä ei ollut aikaa opettaa ketään, mutta jos Smith halusi, hän oli tervetullut vierailemaan Danielsin pajalla, kivikkoisella Mansaarella (Isle of Man).

Irlanninmerellä sijaitseva maapala on Britannian kruununalainen itsenäinen siirtomaa, jonka alhainen verotus ja verkkinen elämäntapa sopivat hyvin Danielsille, joka muutti Lontoosta saarelle vuonna 1982. Vierailun aikana Daniels neuvoi nuorta seppää: – Jos haluat valmistaa kellon käsityönä, ainoa vaihtoehtosi on opiskella kellonrakennus omin päin. Jos todella omistaudut sille, pystyt tekemään sen.

Daniels kannusti Smithiä lahjoittamalla tälle ns. mandrellisorvin. Tämä on perinteinen käsikäyttöinen brittisorvi, jossa on kiinteä keskiointipakka (universaali-
kiekko). Smith palasi Manchesteriin ja lainasi isältään rahaa Schaublin 70 -sorvin ostoa varten. Vuonna 1991 hän irtisanoutui Duvalilta ja hankki omia korjaustöitä

pystyäkseen maksamaan lainan takaisin ja tarjoamaan hiukan vuokratrahaa vanhemmilleen.

Tavoitteekseen hän asetti tourbillon-taskukellon kahdella jousikotelolla ja kronometrikäynnillä, jota hän alkoi puurtaa vanhempiensa autotalliin rakentamassaan työtallassa! Smithin päivät kuluvat korjaustöiden parissa, ja iltaisin hän rakensi omaa kelloaan. Rakentamiseen upposi 3500 työtuntia, joista pelkän lepokappaleen valmistukseen kului 6 viikkoa.

Smith palasi Danielsin luokse ylipään esittelemään aikaansaannostaan keuhalla 1992. Hän oli jättänyt osiin viilausta leikkaujalkia, ja vaikka koneiston toiminta tyydytti Danielsia, kellon muotoilu ja viimeistely olivat hänen mielestään ”alle vaaditun laatuason”. Vaikka Smithin ensireaktio oli epäuskoinen, pystyy hän nyt myöntämään, ettei laatu ollut paras mahdollinen.

– George kertoi minulle suoraan, että se näytti hieman kotitekoiselta. Hänen mukaansa käsin tehdyn kellon piti näyttää ”luodulta”. Hän tarkoitti luodulla sitä, ettei kellon ihailija saanut nähdä siinä työstöjalkia tai sitä, miten paljon sen valmistamiseen oli kulunut hiekeä. Hän ei halunnut minun edes harkitsevan esikoineni parantamista, vaan kehotti aloittamaan alusta uuden kanssa, muistelee Smith ensimmäisen kellonsa arvostelua. No, sai kello silti julkisuutta – se oli brittilehti Horological Journalin kannessa syyskuussa 1992 – olihan sen rakentaja vasta 22-vuotias!

No. 2

Vaikka Danielsin kommentti oli pettymys, Smith ei antanut periksi, vaan päätti, että seuraavasta kellosta tulisi parempi. Hän suunnitteli kultakuorisin, hopeatauluisen tourbillon-taskukellon, johon hän lisäsi 4-vuotisen, itsekorjaavan kalenterin.

– En halunnut tehdä ensimmäisen kelloni kopiota. Nyt tavoitteenani oli oppia osien oikeanlainen valmistus ja viimeistely, ja itsekorjaava kalenteri tarjosi mahdollisuuden lisäharjoitteluun. Minun oli myös opittava valmistusvaiheiden oikea järjestys ja osien käsittely niin, etten vahingoittaisi niitä tai jättäisi niihin työstöjälkiä. Koko maailmassa ei ole koulua, joka opettaisi näitä taitoja tai mitä tällaisen perinteen vaaliminen on. Georgen kirja näyttää vain suunnan. Oikeat menetelmät opit vain tekemällä, kertoo Smith uuden hankkeensa alkuajoista.

Smithin tavoitteena oli myös tehdä kellosta perinteisen englantilainen. Hän nosti jousikotelosillat yksiosaisen ratas-koneistonsillan päälle, istutti laakerikivet kultasarjoihin, viimeisteli sillat mattamallalla ja kultasi messinkiosat. Peilikillettut teräsovat loivat syvää kontrastia matattuihin pintoihin, ja sinistetyt ruuvit

lisäsivät oman korostuksensa. Viimeistely oli sama koneiston molemmiin puoliin, ja sen kruunasi tiettyjen osien käsiakaverus. Smith käytti liipottinta, jonka kehällä oli punakultaiset rukkalevyt. Vaikka koneisto oli ehdottoman esittelykelpoinen, sitä pystyi ihailemaan vain avaamalla takapohjan, mikä korosti brittikellojen ulkoista vaatimattomuutta.

Kello oli kasassa jo ensimmäisen vuoden jälkeen, mutta Smith huomasi siinä merkittävän vian: ensimmäisinä valmistettujen osien laatu ei ollut sama kuin viimeisten. Danielsin tiukkasanaan arviointi alkoi käydä yhä selkeämmäksi, ja yhteensä viiden vuoden puurtamisen jälkeen Smithillä oli lähes kaikki osat neljää kelloa varten. Jotkut osat hän oli valmistanut jopa 11 kertaa. Hän yhdisti osista parhaimmat saaden kasaan itseään tyydyttävän lopputuloksen. Mutta kelpaisiko se Danielsille? Ainoa tapa saada vastaus oli lentää takaisin Mansaarelle mestaria tapaamaan kesällä 1997.

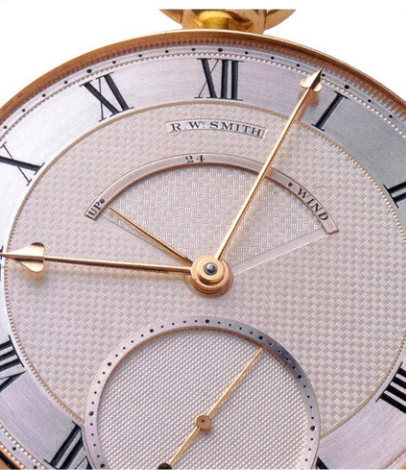
– Olin mielestäni tehnyt parhaani, ja päätin, että jos se ei kelpaisi hänelle, olin valmis vaihtamaan uraa, kuvaa Smith suururakkaansa.

Daniels otti kakkoskellon käsiinsä, avasi takapohjan ja tutki kelloa Smithin mielestä pienen ikuisuuden. Sitten hän alkoi kysellä hitaaseen tahtiin – irrottamatta kasettaa kellosta – kuka oli tehnyt kellon liipottimen, kronometrikäyntilaitteen, taulun, jne. Kun Smith vastasi olevansa jokaisen osan valmistaja, Daniels vihdoin kohotti katseensa.

– Onneksi olkoon! Olet valmistanut oikean kellon. Viimeistely on erinomainen ja kello toimii hyvin. Muotoilussa on vielä toivomisen varaa, mutta kyllä se siitä paranee ajan mittaan, totesi Daniels ja jatkoi kellon arvostelua. Mutta Smithin sydän pumppasi siinä vaiheessa jo ylikieroksilla, eikä hän enää pystynyt keskittymään Danielsin puheeseen. Hänen kellonsa oli vihdoinkin kelvannut mestarille.

Roger Smithin valmistama kello No. 2, joka kelpasi George Danielsillekin.

No. 3 ja yllättävä tarjous

Manchesterissa Smith jatkoi korjaustöitä, mutta sai myös pian ensimmäisen tilauksen brittikeräilijältä, joka halusi kaksikoteloisen, 32-kivisen taskukellon veto-tilinäytöllä, 15-sekunnin voimanvaraajalaitteella (K&K 1/2010) ja Peto-kronometrikäynnillä. Smith otti työn vastaan, ja pian sen jälkeen soi puhelin. Soittaja oli George Daniels, josta Smith ei ollut kuulut lähes puoleen vuoteen.

Roger Smithin ensimmäinen tilaustyö – No. 3.

Daniels Millennium -malli

Daniels oli tarjonnut kehittämänsä koaksiaalikäyntiä (K&K 5/2000) eri kellotehtaille vuosikausia, mutta lopulta vain Omega uskaltautui ottamaan sen käyttöön. Sopimuksen mukaan Daniels sai Omegalta pienen sarjan raakakoneistoja, jotka hän halusi käyttää suunnittelemaansa Daniels Millennium -mallin sisuskaluina. – Homma on liian iso yhdelle miehelle, kertoi Daniels. – Harkitsisiko tulla minulle töihin?

Smith tajusi, että tässä oli hänen elämänsä tilaisuus suorittaa ”jatkokoulutus” mestarin rinnalla työskennellen. Hän vei loppuun työpöydällä olleet korjaustyöt ja muutti Mansaarelle aloittaen työt Danielsin pajalla heti uuden vuoden jälkeen vuonna 1998 – runsas vuosi ennen kuin Omegan koaksiaalikäyntinen De Ville -malli esiteltiin Baselissa. Vajaan ensimmäisen vuoden aikana Danielsin luottamus Smithin kykyihin kasvoi, ja hän jätti kellojen valmistuksen lähes kokonaan Smithin käsiin, vaikka hän vielä tarkistikin työn laadun ja kellojen käyntitarkkuuden.

Iltaisin ja viikonloppuisin Smith rakensi kolmoskelloaan. Joulua lukuun ottamatta hän oli pajalla 7 päivää viikossa kellottaen sadan viikkotunnin työmäärää. Kolmen vuoden jälkeen 12:sta 50 kappaaleen sarjaksi paisunut Millennium ja kello numero 3 olivat valmiit.

Daniels Millenniumin koneistona oli Omegan kaliiperi 2500, joka perustui saman merkin kaliiperiin 1120. Kellossa oli keskisekunti, joka tunti- ja minuuttiosoitimen tavoin oli taulun keskiliinan yläpuolella. Kello kuudessa oli ala-asteikko päiväyriä varten. Epätavallisen näyttöjärjestelyn vuoksi vetonuppi jouduttiin siirtämään kello 8:aan, ja koneisto oli sovitettu kuoreen epäkeseisellä koneistonkiinnityksenkaalla.

– Opin tuona aikana todella paljon uusia työtapoja. Opin esimerkiksi taulujen koristesorvauksen, enkä enää tuntenut pelkoa rannekelloja kohtaan. Se oli paras mahdollinen sisäoppilaitos ja pitkä mestarintutkinto, sanoo Smith.

Jatko-osa Kello & Kultu -lehdessä 5/2011